

Preschool Education Based on the Educational Dimensions from the Perspectives of Parents and Preschool Teachers¹

Mahdi Bonyabadi², Mohammad Akbari Borang³, Mohsen Ayati⁴

Doi:

10.30497/esi.2026.248409.1957

Introduction

Attention to this period from an educational perspective is of particular significance, as early childhood is the most sensitive and critical period for personality formation. This is due to the foundational role of children in shaping society. Preschool education, the initial phase of formal education, is the foundation for the acquisition of knowledge, skills, attitudes, and social competencies, and it is a critical factor in the cognitive, social, and emotional growth of children. Recent research has consistently shown that preschool attendance improves academic performance and social adjustment in subsequent educational stages. The Fundamental Reform Document of Education (FRDE), which was ratified in 2011, is the most significant upstream policy document in the national education system of Iran. Adopting a comprehensive and multidimensional approach, this document identifies six educational domains: social and political; religious, moral, and spiritual; scientific and technological; economic and vocational; physical and health; and artistic and esthetic. The ultimate goal of this document is to establish a comprehensive education that is founded on Islamic knowledge and revealed teachings. However, the education system is characterized by a significant disparity between the intended curriculum, as outlined in upstream policy documents, and the implemented curriculum, which is influenced by the actions of educators and families. Teachers in Iranian preschool institutions are granted significant autonomy and effectively serve as curriculum planners as a result of the absence of a codified national curriculum. Conversely, parents, who are the most significant and influential factor in their children's upbringing, establish expectations

1. The present research is derived from a master's thesis entitled "Parents and educators' views on pre-school education with regard to educational areas" at University of Birjand, Birjand.

2 . PhD Student in Curriculum Planning, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Birjand, South Khorasan, Iran.

mbonyabadi842@gmail.com

3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Birjand, South Khorasan, Iran (Corresponding Author).

kbariborng2003@birjand.ac.ir

4. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Birjand, South Khorasan, Iran.

mayati@birjand.ac.ir

that influence their children's educational paths. Given the central role of the six educational domains in realizing the objectives of the FRDE, examining the perspectives of parents and preschool teachers regarding preschool education can provide a clear picture of the prevailing educational priorities in this period and their alignment with upstream policy documents. Consequently, the present investigation investigates the following research question: What are the viewpoints of preschool instructors and parents with respect to the educational domains regarding preschool education?

Methodology

Qualitative methodology with descriptive analytical orientation was implemented in the current investigation. Semi-structured interviews were implemented to accumulate data, which were then subjected to deductive thematic analysis. Parents and preschool instructors from preschool centers in Birjand comprised the participants. Purposive sampling was implemented, which involved the selection of teachers with a bachelor's degree in educational sciences with a specialization in preschool education and parents who were actively involved in their children's educational affairs. The sampling procedure was maintained until theoretical saturation was achieved, which led to the participation of 17 preschool teachers and 12 parents in the study. Semi-structured interviews were implemented to accumulate data. The research objectives and data confidentiality were fully explained to the participants prior to each interview, and informed consent was obtained. The interviews were verbatim transcribed from audio recordings. The data analysis was conducted in accordance with the six-phase thematic analysis framework of Braun and Clarke. This framework includes the following steps: familiarization with the data, generation of initial codes, search for themes, review of themes, definition and designation of themes, and publication of the final report. In order to guaranty the reliability of the results, Guba and Lincoln's criteria were implemented, which encompassed credibility (through member verification), transferability, confirmability (through supervisory documentation and audits), and dependability (through recoding and examining inter-coder agreement).

Findings and Discussion

The study reveals that parents and educators' perspectives on preschool education align with five of the six domains defined in Iran's Fundamental Reform Document of Education (FRDE). There is, however, a notable disparity in priorities: teachers emphasize the social and political domain (preparing children for citizenship), while parents prioritize the religious, moral, and spiritual domain (foundational religious values). Other domains—economic, physical, and aesthetic—are also recognized, demonstrating a broad understanding that preschool extends beyond simple academic preparation.

The most significant finding is the complete absence of the scientific and technological domain in the participants' perspectives. This neglect stems from two main factors: the belief that scientific education is not age-appropriate for preschool and a narrow

definition of “technology” as mere digital tools, rather than a framework for fostering inquiry, problem-solving, and scientific thinking.

Conclusion

In conclusion, this study investigated preschool education perspectives based on the six educational domains of Iran's Fundamental Reform Document of Education (FRDE). The findings revealed that participants' views span five domains, demonstrating broad support for a multidimensional approach that extends beyond mere academic preparation. Nonetheless, a profound disparity between upstream policies and practical implementation is evident in the uneven distribution of focus across educational domains and the complete neglect of the scientific and technological domain. This omission during a critical developmental period risks hindering children's scientific engagement and contradicts the national goal of fostering holistic, monotheistic human development. The study highlights important theoretical and practical implications, notably the gap between intended and implemented curricula, and recommends curriculum reform, professional teacher development, parent education, and participatory planning. While limited by its context-specific focus on Birjand and its reliance on reported perspectives rather than direct observations, the research underscores that bridging this policy-practice gap is essential for achieving comprehensive child development and fulfilling the transformative vision of Iran's educational system.

Keywords: Birjand, Educational Domains, Parents and Teachers, Preschool.

آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت از نظر والدین و مربیان^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۱۰

مهدی بنیابادی^۲

محمد اکبری بورتنگ^۳

محسن آیتی^۴

DOI: 10.30497/esi.2026.248409.1957

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی دیدگاه والدین و مربیان نسبت به آموزش‌های پیش‌دبستانی براساس ساحت‌های تربیت بود. این پژوهش با رویکرد کیفی و ماهیت توصیفی-تحلیلی انجام شد و داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون قیاسی تحلیل شدند. مشارکت‌کنندگان پژوهش شامل ۱۷ نفر از مربیان و ۱۲ نفر از والدین کودکان پیش‌دبستانی شهر بیرجند بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری، و تا دستیابی به اشباع داده‌ها ادامه یافت. تحلیل داده‌ها براساس مراحل تحلیل مضمون انجام شد و اعتبار یافته‌ها با بهره‌گیری از معیارهای اعتمادپذیری گوبا و لینکلن شامل اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری، تأییدپذیری و اتکاپذیری بررسی شد. یافته‌های پژوهش نشان داد دیدگاه والدین و مربیان درباره آموزش‌های پیش‌دبستانی در قالب پنج ساحت تربیتی شامل ساحت اجتماعی و سیاسی، عبادی، اعتقادی و دینی، زیستی و بدنی، اقتصادی و حرفه‌ای و هنری و زیبایی‌شناختی قابل‌طبقه‌بندی است. در ساحت اجتماعی و سیاسی مضامینی همچون «تعامل با همسالان، مشارکت در فعالیت‌های گروهی، سازگاری اجتماعی و جامعه‌پذیری» بیشترین فراوانی را داشت. در ساحت عبادی، اعتقادی و دینی نیز مضامین مرتبط با «آشنایی با خداوند، قرآن کریم، اهل‌بیت(ع)، ارزش‌ها و آداب دینی» بیش از سایر مضامین موردتأکید مشارکت‌کنندگان قرار گرفت. همچنین یافته‌ها نشان داد مربیان بیش از سایر ساحت‌ها بر ابعاد اجتماعی و سیاسی، و والدین بیشتر بر ساحت عبادی، اعتقادی و دینی تأکید داشتند. افزون‌بر این، در میان مضامین استخراج‌شده مؤلفه‌ای که مستقیماً در ساحت علمی و فناوریانه قرار گیرد، مشاهده نشد. نتایج پژوهش نشان داد اگرچه دیدگاه والدین و مربیان تا حد بسپای با رویکرد تربیت چندساحتی سند تحول بنیادین همسو است، توجه به ساحت‌های تربیتی متوازن نیست و کم‌رنگ بودن ساحت علمی و فناوریانه ضرورت بازنگری در برنامه‌های آموزشی دوره پیش‌دبستانی را آشکار می‌سازد.

واژگان کلیدی: والدین و مربیان، بیرجند، پیش‌دبستانی، ساحت‌های تربیت

۱. پژوهش حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد با عنوان «دیدگاه والدین و مربیان از آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت» در دانشگاه بیرجند است.

۲. دانشجوی دکترای برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند، خراسان جنوبی، ایران. Mbonyabadi842@gmail.com

۳. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند، خراسان جنوبی، ایران (نویسنده مسئول). Akbariborng2003@birjand.ac.ir

۴. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند، دانشگاه خراسان جنوبی، ایران. mayati@birjand.ac.ir

بیان مسئله

دوران کودکی مهم‌ترین و حساس‌ترین دوران شکل‌گیری شخصیت هر فرد است و به‌علت نقش مهم کودکان در پایه و اساس جامعه، نباید نسبت به دوران کودکی شخص بی‌توجه بود؛ زیرا بی‌توجهی به آن، نتایج جبران‌ناپذیری به دنبال خواهد داشت (اوروجی اقدم، عطادخت و بشرپور، ۱۳۹۹، ص. ۱). کودکی به‌عنوان مرحله‌ای مهم و اثرگذار در همه ابعاد تحولی انسان همواره مورد تأکید روان‌شناسان بوده است.

والدین در خط مقدم و از اثرگذارترین عوامل سلامتی کودکان‌اند. رابطه‌ای دوطرفه بین سلامت روان والدین و سلامت کودکان وجود دارد (بولت و همکاران^۱، ۲۰۲۴؛ سعادت‌ی و پارساکیا^۲، ۲۰۲۳). والدین در شکل‌دادن به تجارب عاطفی کودکان از اهمیت بالایی برخوردارند. آن‌ها به‌عنوان الگوها و منابع مهم حمایت عاطفی فرزندان‌شان عمل می‌کنند و ویژگی‌های آن‌ها می‌تواند بر رشد عاطفی کودکان اثر بگذارد (پارساکیا و رستمی^۳، ۲۰۲۳). از آنجایی که تربیت در دوران کودکی براساس الگوپذیری و عادات صورت می‌گیرد، فراهم‌سازی شرایطی برای تکرار رفتارها و کنش‌های مثبت کودکان در تربیت آن‌ها بسیار مهم است (آقاجان و امامی کوپائی، ۱۴۰۳، ص. ۳).

از نگاه امیرالمؤمنین امام علی(ع) فرزندان انسان تربیت‌پذیرند و اگر پدر و مادر از شیوه‌ها و اصول تربیتی آگاه باشند، از این ویژگی انسان به‌خوبی بهره می‌برند و فرزندان خود را در رسیدن به بالاترین درجه‌های علمی و معنوی یاری می‌رسانند. آن حضرت براساس اصل «تربیت‌پذیر بودن انسان» یکی از حقوق فرزندان بر پدر را، تربیت شایسته فرزند می‌داند و می‌فرماید: «حق الولد ان يحسن اسمه و يحسن ادبه و يعلمه القرآن؛ حق فرزند بر پدرش این است که نام نیکو برایش برگزیند و به‌خوبی ادب و تربیتش کند و به وی قرآن بیاموزد». آن حضرت در کلامی دیگر فرموده است: «ما نحل والد ولدا نحل افضل من ادب حسن؛ هیچ پدری به فرزندش

1 Bulut et al.

2 Saadati, N., & Parsakia, K.

3 Parsakia, K., Farzad, V., & Rostami, M

موهبتی مانند تربیت نیکو نبخشیده است.» (شریفی، ۱۴۰۴)؛ از این رو آموزش‌های اولیه و قبل از دبستان بسیار مهم و ضروری است.

آموزش و پرورش به عنوان بزرگ‌ترین نهاد تعلیم و تربیت کشور جریانی ضروری و فرایندی نظام‌مند برای آموزش و یادگیری است تا به طور مؤثر به رشد و توسعه فردی (اجتماعی، اخلاقی، جسمی و ذهنی) و جامعه کمک کند (اوساکوی^۱، ۲۰۰۹). آموزش و پرورش پیش‌دبستانی اولین مرحله آموزش و پرورش رسمی است که برنامه، محتوا و هدف‌های مخصوص خودش را دارد و پایه و اساس سایر دوره‌های آموزش و پرورش عمومی است (پورکریم و معصومی فرد، ۱۳۹۶). دوره پیش‌دبستانی نقطه ورود کودک به نظام رسمی تعلیم و تربیت تلقی می‌شود و سنگ بنای فرایند تربیتی در این زمان پایه‌گذاری می‌گردد. بنیان‌های دانش، مهارت و نگرش‌ها از دوره پیش‌دبستانی شکل می‌گیرد. در مطالعات پرلز^۲ آموزش و پرورش پیش‌دبستانی «به مجموعه فعالیت‌هایی که دانش‌آموز پیش از ورود به سال اول ابتدایی یاد می‌گیرد و انجام می‌دهد» گفته می‌شود (مولیس، مارتین و کندی^۳، ۲۰۰۳). این دوره یکی از مهم‌ترین دوره‌های تحصیلی نظام آموزش و پرورش جهانی از جمله ایران است که در رشد همه‌جانبه کودکان مورد توجه صاحب‌نظران آموزش و پرورش است (خدابنده‌لو، مهران، محسنی و رجبی، ۱۳۹۷). این دوره می‌تواند اهمیت بسیار زیادی در جریان رشد آدمی داشته باشد (بیرمی‌پور و عسکری، ۱۳۹۷).

آموزش‌های پیش‌دبستانی محرکی برای رشد عاطفی، اجتماعی و ذهنی کودکان است (سجادیه و آزادمنش، ۱۳۹۲، ص. ۶۵) و بنیان شخصیت و تجربیات مهم زندگی در این دوران شکل می‌گیرد (سکر، نادیر، سزایی، فیهیر و گوخان^۴، ۲۰۰۹). این تجربیات باعث ایجاد ارتباطات مغزی و عصبی می‌شود که اساس و پایه رشد زبان، استدلال، مهارت‌های ارتباطی،

1. Osakwe

2. Pirls

3. Mullis, Martin & Kennedy

4. Secer, Nadir, Sezai, Fahri & Gokhan

اجتماعی، کلامی و رفتاری است (کاکیا، نیکولای پوپف و آرانی^۱، ۲۰۱۵). کودکانی که دوره پیش‌دبستانی را می‌گذرانند و مهارت‌های اجتماعی را کسب می‌کنند، در یادگیری دروس دبستان عملکرد بهتری دارند؛ زیرا رشد روابط اجتماعی و مهارت‌های بین‌فردی در یادگیری و در نتیجه عملکرد تحصیلی اثر به‌سزایی دارد (طالب‌زاده نوبریان، صالح صدق‌پور و کرامتی، ۱۳۹۴، ص. ۲۳). آموزش‌های پیش‌دبستانی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، نقش مؤثری ایفا می‌کند (غفاری، داوودی و سرلک، ۱۳۹۷). مطالعات انجام‌شده نشان داده‌اند آموزش‌های پیش‌دبستانی در سازگاری اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی مؤثر است (ابراهیمی، قاسمی و سموعی، ۱۳۹۲؛ غفاری، داوودی و سرلک، ۱۳۹۷؛ آفانی و علیزاده، ۱۳۹۶). با توجه به اهمیت دوره آموزش و پرورش پیش‌دبستانی، در طراحی و تدوین برنامه درسی این دوره توجه به اسناد بالادستی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (وفائی، فضل‌الله قمشی و طالعی فرد، ۱۳۹۶). از مهم‌ترین اسناد بالادستی آموزش و پرورش می‌توان به سند تحول بنیادین اشاره کرد که پس از بررسی‌های فراوان پیرامون اصول، اهداف و مبانی نظری آموزش و پرورش در نظام جمهوری اسلامی ایران از سوی صاحب‌نظران، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در آذرماه سال ۱۳۹۰ از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب شد (رهبری، بلباسی و قربی، ۱۳۹۴، ص. ۴۶).

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش یکی از موضوعات برجسته نظام تعلیم و تربیت کشور در دهه اخیر بوده است. تحقق اهداف این سند همانند تمام سیاست‌ها و اصطلاحات آموزشی- تحت‌تأثیر تعبیر و فرایندهای تعدیل و سازگاری مجریان آن قرار گرفته است و لزوماً منطبق با مقصود آن اجرا نمی‌شود (طاهری، جلیلی، عباس‌پور و گندم‌کار، ۱۴۰۳). هدف از اجرای این سند ایجاد زمینه تحول عمیق، همه‌جانبه، نظام‌مند، آینده‌نگر مبتنی بر آموزه‌های وحیانی و معارف اسلامی و متناسب با فرهنگ اسلامی-ایرانی است. عدم‌ابتنای آموزش و پرورش موجود بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، کاستی در شکوفایی و تربیت همه‌جانبه شایستگی‌های انسانی،

1. Kakia, Nikolay popov & Arani

ناکارآمدی در تحقق رسالت فرهنگی و اجتماعی ملی و جهانی، پایین بودن نرخ بهره‌وری و اثربخشی نظام آموزش و پرورش و کوچک‌انگاری و مصرفی پنداشتن نظام آموزش و پرورش دلایل عمده زمینه‌ساز تدوین سند تحول اعلام شده‌اند (اخلاقی، صالح صدق‌پور و نوید ادهم، ۱۳۹۹، ص. ۵۶).

رویکرد و غایت نهایی این سند و مصداق بارز آن، ساحت‌های تربیتی شش‌گانه‌ای است که با اهداف و اصول مشخصی تدوین شده است (بی‌طرفان، سجود و دهقانی، ۱۳۹۹، ص. ۹۰)؛ به‌طوری که تمام ابعاد وجودی تربیت را دربرمی‌گیرد؛ بنابراین باید در طراحی و تدوین اهداف و محتوای دوره‌های مختلف تحصیلی از جمله دوره پیش‌دبستانی به این ساحت‌ها توجه ویژه شود. راهنمای برنامه درسی سندی است که با فراهم کردن نقشه فعالیت یاددهی یادگیری، زمینه تحقق اهداف نظام آموزش و پرورش را فراهم می‌کند و راهنمای عمل تولیدکنندگان برنامه درسی و مواد آموزشی (برنامه‌ریزان درسی) است (احمدی، ۱۳۹۳).

برنامه درسی یکی از ارکان اساسی نظام‌های آموزشی است و مجموعه‌ای از اهداف، محتوا، تجارب یادگیری، راهبردهای یاددهی یادگیری و شیوه‌های ارزشیابی را دربرمی‌گیرد که با هدف هدایت رشد همه‌جانبه یادگیرندگان طراحی، اجرا و ارزشیابی می‌شود. در دیدگاه‌های نوین برنامه درسی صرفاً سندی رسمی یا مجموعه‌ای از محتوای آموزشی نیست، بلکه فرایندی پویا و چندلایه است که در تعامل میان سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، معلمان، یادگیرندگان و بافت فرهنگی و اجتماعی شکل می‌گیرد و کیفیت آن به میزان تحقق اهداف تربیتی در عمل وابسته است (یونسکو^۱، ۲۰۲۱).

برهمن اساس صاحب‌نظران برنامه درسی میان سه سطح اصلی تمایز قائل شده‌اند: (۱) «برنامه درسی قصدشده» به اهداف، استانداردها، انتظارات، محتوا و تجارب یادگیری اشاره دارد که در اسناد رسمی و سیاست‌های آموزشی تعیین می‌شود و بیان می‌کند فراگیران باید به چه دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌هایی دست یابند؛ (۲) «برنامه درسی اجراشده» به آنچه در

1. UNESCO

عمل توسط معلمان و مربیان در محیط آموزشی اجرا می‌شود، اطلاق می‌شود و تحت تأثیر دانش حرفه‌ای، باورها، تجربیات، امکانات و شرایط اجرایی آنان قرار دارد (روبتایل^۱ و همکاران، ۱۹۹۳)؛ در مقابل^۲ (۳) «برنامه درسی کسب‌شده» بیانگر یادگیری‌ها، شایستگی‌ها و پیامدهایی است که فراگیران در نتیجه اجرای برنامه درسی واقعاً به دست می‌آورند که از طریق عملکرد و سایر شیوه‌های ارزشیابی قابل مشاهده و سنجش است (کیلی^۲، ۲۰۰۹؛ یونسکو، ۲۰۲۱؛ اسمیت^۳ و همکاران، ۱۹۹۷).

در نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به عنوان مهم‌ترین سند سیاستی چارچوب برنامه درسی قصدشده را بر پایه تحقق تربیت همه‌جانبه و ساحت‌های شش‌گانه تربیت ترسیم کرده است. تحقق این اهداف تنها به تدوین اسناد رسمی وابسته نیست، بلکه به نحوه تفسیر و اجرای آن‌ها توسط مربیان و همچنین میزان همسویی خانواده‌ها با اهداف تربیتی بستگی دارد؛ از این رو برنامه درسی اجراشده در دوره پیش‌دبستانی که بخش عمده آن از طریق تصمیم‌ها، انتخاب‌ها و شیوه‌های آموزشی مربیان شکل می‌گیرد. نقش تعیین‌کننده‌ای در تحقق برنامه درسی قصدشده دارد. در نهایت پیامدهای حاصل از این فرایند در قالب برنامه درسی کسب‌شده و میزان دستیابی کودکان به اهداف تربیتی موردانتظار نمایان می‌شود (مونیکا^۴، ۲۰۰۳؛ احمدی، ۱۳۸۵).

این موضوع در دوره پیش‌دبستانی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ زیرا در این دوره علاوه بر نقش محوری مربیان، خانواده‌ها نیز از عوامل اصلی شکل‌دهنده تجارب یادگیری کودکانند؛ از این رو بررسی دیدگاه والدین و مربیان نسبت به آموزش‌های پیش‌دبستانی، می‌تواند تصویری روشن از ویژگی‌های برنامه درسی اجراشده و میزان همسویی آن با برنامه درسی قصدشده مبتنی بر ساحت‌های تربیتی سند تحول بنیادین ارائه دهد و شکاف‌های احتمالی میان اهداف رسمی و آنچه در عمل اجرا می‌شود را آشکار سازد.

1. Robitaille
2. Kelly
3. Schmidt
4. Monica

در ایران در دوره پیش از دبستان برنامه درسی قصدشده مدون در سطح کشور وجود ندارد (پیری و ادیب، ۱۳۸۸، ص. ۵۳)؛ بنابراین فرایند اجرای برنامه درسی بسیار زمان‌بر است و میزان موفقیت آن در عمل به افراد و منابع مختلف وابسته است (فتیحی و اجارگاه، ۱۳۸۶)؛ ازاین‌رو مربیان آزادی عمل گسترده‌ای دارند و می‌توانند مفاهیم را گزینش کنند. همین عدم تمرکز در دوره پیش‌دبستانی مربیان را به برنامه‌ریزان برنامه درسی تبدیل کرده است؛ زیرا نگرش و مهارت آن‌ها بر اجرای فعالیت‌ها و مفاهیم مربوط به برنامه درسی این دوره مستقیماً اثرگذار است (فلاح، احمدی و رضازاده شیراز، ۱۳۹۴).

نتایج یک پژوهش نشان داد ویژگی‌های مربیان از جمله خودکارآمدی، صلاحیت‌های حرفه‌ای و اجتماعی، نژاد و قومیت با یادگیری مهارت‌ها و عملکرد دانش‌آموزان مرتبط است (فورناری، تیکر، کینزی و دکاستر^۱، ۲۰۱۷)؛ پس دیدگاه مربیان می‌تواند تأثیر زیادی بر مفاهیم و آموزش‌های پیش از دبستان داشته باشد. مربیان به علت آشنایی با نیازهای دانش‌آموزان، محیط یادگیری و تجربیاتی که در تعامل با یادگیرندگان به دست می‌آورند، یکی از مهم‌ترین عناصر برنامه درسی‌اند (فتیحی و اجارگاه، ۱۳۸۶).

عوامل متعددی در اثربخشی دوره پیش از دبستان نقش دارد و برآورده شدن انتظارات عوامل مؤثر بر برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی، می‌تواند موجب هرچه مطلوب‌تر شدن این دوره شود (بری و کانر^۲، ۲۰۱۰). در بین این عوامل والدین جایگاه ویژه‌ای دارند. در تمام دنیا بیشتر والدین به فعالیت‌های آموزشی فرزندان در خانه و آموزشگاه علاقه‌مندند و در تعلیم و تربیت آن‌ها نقش حیاتی دارند (شیر بیگی، عزیزی و امیری، ۱۳۹۴). با تغییر و تحولات به‌وجودآمده در هزاره سوم توجه به مراکز آموزشی و به‌طور خاص مراکز پیش‌دبستانی، پژوهشگران را بر آن داشته تا به بررسی عوامل مؤثر بر رشد و تحول این کودکان بپردازند.

باوجود اهمیت آموزش‌های پیش‌دبستانی و جایگاه ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، بررسی مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد اگرچه پژوهش‌های

1. Furnari, Whittaker, kinzie & Decoster

2. Berry & Connor

آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت از.../ مهدی بنیادی و دیگران ۴۵

متعددی درباره اهمیت دوره پیش‌دبستانی، نقش والدین در تربیت کودکان و عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش‌های این دوره انجام شده است، پژوهشی که دیدگاه والدین و مربیان را نسبت به آموزش‌های پیش‌دبستانی در چارچوب ساحت‌های تربیت بررسی کرده باشد، مشاهده نشد. از آنجاکه ساحت‌های تربیت چارچوب رسمی نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران برای تحقق تربیت همه‌جانبه محسوب می‌شوند، بررسی میزان توجه والدین و مربیان به این ساحت‌ها می‌تواند تصویری روشن از اولویت‌های تربیتی حاکم بر دوره پیش‌دبستانی ارائه دهد؛ از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی دیدگاه والدین و مربیان نسبت به آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت انجام شده است و درصدد پاسخگویی به این پرسش است که: والدین و مربیان چه دیدگاهی نسبت به آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت دارند؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و ماهیت توصیفی-تحلیلی انجام شده است. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری و با استفاده از روش تحلیل مضمون قیاسی تجزیه و تحلیل شد. هدف از این پژوهش شناسایی و تبیین دیدگاه والدین و مربیان نسبت به آموزش‌های پیش‌دبستانی براساس ساحت‌های تربیت بود.

مشارکت‌کنندگان پژوهش را والدین و مربیان مراکز پیش‌دبستانی شهر بیرجند تشکیل داده‌اند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند انجام شد؛ به گونه‌ای که والدین دارای مشارکت فعال در امور آموزشی و تربیتی فرزندان (با تأیید مدیر مرکز) و مربیان دارای مدرک کارشناسی در رشته علوم تربیتی با گرایش آموزش پیش‌دبستانی انتخاب شدند. فرایند نمونه‌گیری تا دستیابی به اشباع داده‌ها ادامه یافت؛ به این معنا که پس از انجام داد مصاحبه‌ها داده جدیدی که به شکل‌گیری مضمون یا مفهوم جدیدی منجر شود، حاصل نشد. در مجموع ۱۷ نفر از مربیان و ۱۲ نفر از والدین در پژوهش مشارکت داشتند.

گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انجام شد. پیش از آغاز هر مصاحبه اهداف پژوهش، نحوه استفاده از اطلاعات و محرمانه بودن داده‌ها برای مشارکت‌کنندگان تشریح شد و رضایت آگاهانه آنان برای حضور در پژوهش و ضبط مصاحبه‌ها اخذ گردید. مصاحبه‌ها با

پرسش‌های عمومی درباره ویژگی‌های فردی مشارکت‌کنندگان آغاز شد و سپس پرسش‌های اصلی پژوهش مطرح گردید. مدت زمان مصاحبه‌ها متناسب با میزان مشارکت افراد متفاوت بود و تمامی مصاحبه‌ها به صورت صوتی ضبط و هم‌زمان یادداشت‌برداری شد. پس از پایان هر مصاحبه فایل‌های صوتی به متن نوشتاری تبدیل و برای تحلیل آماده شد.

تحلیل داده‌ها براساس مراحل تحلیل مضمون براون و کلارک^۱ انجام شد. در مرحله نخست متن مصاحبه‌ها چندین بار مطالعه شد تا پژوهشگر با داده‌ها آشنایی کامل پیدا کند. سپس کدهای اولیه از واحدهای معنایی مرتبط با هدف پژوهش استخراج شد. در ادامه کدهای مشابه در قالب مضامین اولیه سازمان‌دهی شدند و با بررسی ارتباط میان آن‌ها، مضامین اصلی شکل گرفتند. در مرحله بعد مضامین استخراج‌شده بازبینی، پالایش و نام‌گذاری شدند تا از انسجام درونی و تمایز میان آن‌ها اطمینان حاصل شود. در نهایت مضامین نهایی در چارچوب ساحت‌های تربیت طبقه‌بندی و گزارش شدند.

به منظور اطمینان از اعتمادپذیری یافته‌ها، از معیارهای گوبا و لینکلن^۲ شامل اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری، تأییدپذیری و اتکاپذیری استفاده شد. برای افزایش اعتبارپذیری پژوهشگر درگیری طولانی‌مدتی با داده‌ها داشت و نتایج اولیه برای بررسی در اختیار تعدادی از مشارکت‌کنندگان قرار گرفت (بازبینی اعضا). به منظور تأییدپذیری تمامی مراحل گردآوری و تحلیل داده‌ها مستندسازی شد و فرایند تحلیل توسط استاد راهنما و صاحب‌نظران حوزه پژوهش بررسی گردید. برای افزایش اتکاپذیری نیز بخشی از داده‌ها توسط یک پژوهشگر آشنا با پژوهش‌های کیفی، به صورت مستقل کدگذاری شد و میزان توافق میان کدگذاری‌ها بررسی گردید. همچنین بازکدگذاری بخشی از مصاحبه‌ها در فاصله زمانی مناسب انجام شد که نشان‌دهنده ثبات و انسجام فرایند تحلیل است.

1. Braun & Clarke

2. Guba & Lincoln

یافته‌های پژوهش

به‌منظور پاسخ‌گویی به سؤال پژوهش مصاحبه‌های انجام‌شده با مشارکت‌کنندگان در پژوهش تجزیه و تحلیل شد. تحلیل مضمون مصاحبه‌های انجام‌شده منجر به استخراج ۴۵ کد اولیه، ۲۲ مؤلفه و ۵ مقوله اصلی شد. مقوله‌های استخراج‌شده در قالب ساحت‌های تربیتی سند تحول بنیادین شامل ساحت اجتماعی و سیاسی، ساحت عبادی، اعتقادی و اخلاقی، ساحت اقتصادی و حرفه‌ای، ساحت زیستی و بدنی و ساحت هنری و زیبایی‌شناختی سازمان‌دهی شدند. در ادامه به توضیح و تبیین هر کدام از این موارد می‌پردازیم:

۱. ساحت اجتماعی و سیاسی

مشارکت‌کنندگان در این پژوهش درباره مضمون ساحت اجتماعی و سیاسی به این موارد اشاره داشتند: تعامل با همسالان، مشارکت در کار گروهی، سازگاری اجتماعی، مهارت‌های زندگی جمعی و جامعه‌پذیری.

جدول ۱- فرایند کدگذاری ساحت اجتماعی سیاسی

کد اولیه	مضمون فرعی	مضمون اصلی	
برقراری ارتباط مؤثر با همکلاسی‌ها رعایت اصول ارتباط محترمانه با دیگران مشارکت فعال در فعالیت‌های گروهی ابراز دیدگاه در جمع همسالان احترام به نظرات و دیدگاه‌های دیگران برقراری ارتباط با افراد خارج از محیط خانواده انطباق با قوانین و شرایط محیط کلاس آشنایی با شیوه‌های زندگی در جمع رعایت آداب و رفتارهای اجتماعی مناسب آشنایی با قوانین و مقررات اجتماعی درک حقوق و مسئولیت‌های فردی در جامعه	تعامل با همسالان	ساحت اجتماعی و سیاسی	
	مشارکت در کار گروهی		
	سازگاری اجتماعی		
	مهارت‌های زندگی جمعی		
	جامعه‌پذیری		

۱-۱. تعامل با همسالان

تعدادی از مصاحبه‌شوندگان انتظار داشتند که دانش‌آموزان باید در دوره پیش از دبستان، نوع ارتباط با همسالان را یاد بگیرند و به این مهارت برسند که ارتباطی سالم را با همسالان برقرار کنند تا بتوانند در کلاس و به‌طور کلی در محیط مدرسه، سازگاری لازم را با سایر دانش‌آموزان داشته باشند. بهترین زمان آموزش برای این ارتباط دوره پیش‌دبستانی است؛ زیرا دانش‌آموز در این دوره رفتاری منعطف دارد؛ برای مثال مصاحبه‌شونده شماره ۲ بیان داشت که: «من ترجیح می‌دم تا دانش‌آموزانم در دوره پیش از دبستان مهارت ارتباط با یکدیگر و حتی با مربیان رو آموزش ببینن تا سازگاری خوبی در محیط مدرسه داشته باشن. این سازگاری و آرامش تو محیط آموزشی عملکرد تحصیلی دانش‌آموز رو هم ارتقا می‌ده.»

مصاحبه‌شونده شماره ۱۲ بیان داشت: «من با دانش‌آموزانم مهارت‌های ارتباطی رو تمرین می‌کنم؛ زیرا بهترین زمان یادگرفتن مهارت‌های ارتباطی سال‌های پیش از دبستانه. اگه دانش‌آموزا این مهارت رو بیاموزن، در سال‌های بعدی دچار مشکل نخواهن شد و سازگاری بهتری با همسالان خود خواهند داشت.»

مصاحبه‌شونده شماره ۱۸ بیان کرد: «دانش‌آموزا در پیش‌دبستانی حداقل باید طرز رفتار و کردار با همدیگر رو یاد بگیرن.»

۲-۱. مشارکت در کار گروهی

براساس اظهارات مشارکت‌کنندگان فعالیت‌های گروهی علاوه بر تقویت یادگیری زمینه رشد مهارت‌هایی نظیر احترام به دیدگاه دیگران، مشارکت اجتماعی و ابراز نظر را فراهم می‌آورد. در آموزش و یادگیری آن‌ها نیز بهتر است از شیوه‌های مشارکتی استفاده شود؛ زیرا فعالیت و یادگیری مبتنی بر مشارکت باعث می‌شود دانش‌آموزان بتوانند در حضور جمع اظهار نظر کنند و به نظر یکدیگر احترام بگذارند؛ برای نمونه مصاحبه‌شونده شماره ۲ بیان می‌کند که: «من تو آموزش خودم تأکید زیادی بر مشارکت دسته‌جمعی دانش‌آموزا در فعالیت‌های آموزشی دارم. این کار باعث می‌شه دانش‌آموزام با هم یاد بگیرن و احترام متقابل به نظرات رو هم بیاموزن.»

مصاحبه‌شونده شماره ۱۳ می‌گوید که: «من در آموزش و یادگیری دانش‌آموزا سعی بر آموزش

و یادگیری مشارکتی اونا دارم؛ چون این کار باعث می‌شه در جمع صحبت و اظهارنظر کنن و به‌نوعی مهارت‌های اجتماعی‌شون رو ارتقا بدن.».

مصاحبه‌شونده شماره ۸ بیان داشت که: «من حداقل انتظاری که دارم اینه که بچه‌م تو پیش‌دبستانی یاد بگیره تو جمع حرف بزنه و خواسته‌شو بگه.».

۳-۱. سازگاری اجتماعی

مصاحبه‌شوندگان انتظار داشتند که دانش‌آموزان با آموزش و سپری کردن ساعاتی از روز در محیط پیش‌دبستانی سازگاری بهتری با افراد مختلف داشته باشند و به‌طور کلی سازگاری اجتماعی آن‌ها ارتقا پیدا کند. مشارکت‌کنندگان محیط پیش‌دبستانی را نخستین تجربه رسمی حضور کودک در یک محیط اجتماعی فراتر از خانواده می‌دانند و آن را بستری برای شکل‌گیری سازگاری اجتماعی قلمداد می‌کنند. دراین‌باره مصاحبه‌شونده شماره ۴ بیان کرد: «انتظار من از پیش‌دبستانی اینه که دانش‌آموزا وقتی وارد محیط پیش‌دبستانی می‌شن، این محیط اولین محیط جدید برای اونا محسوب می‌شه و دانش‌آموزا با ارتباط با هم و ارتباط معلمان و کادر اجرایی نوعی تمرین سازگاری انجام می‌دن.».

مصاحبه‌شونده شماره ۱۴ بیان داشت: «دانش‌آموزا با ورود به محیط پیش‌دبستانی درصدد سازگاری با محیط برمی‌یان و تمرین این سازگاری باعث می‌شه تا دانش‌آموزا در محیط‌های اجتماعی‌ای که در آینده با اون مواجه می‌شن، عملکرد مطلوبی از خودشون نشون بدن؛ چون این محیط‌های کوچیک نمونه کوچکی از جامعه به حساب می‌یاد.».

مصاحبه‌شونده شماره ۹ بیان کرد: «من اعتقاد دارم پیش‌دبستانی کمک زیادی به اجتماعی شدن بچه می‌کنه؛ چون اولین محیطی هس که بعد از خانواده واردش می‌شن.».

۴-۱. مهارت‌های زندگی جمعی

تعدادی از مصاحبه‌شوندگان انتظار داشتند آموزش‌های پیش از دبستان به‌گونه‌ای باشد که دانش‌آموزان زندگی‌کردن در جمع را یاد بگیرند و مهارت‌هایی مانند رعایت آداب و رفتار اجتماعی، فرهنگ زندگی جمعی و... را نیز بیاموزند. دراین‌باره مصاحبه‌شونده شماره ۵ بیان کرد که: «من در آموزش‌هام در دوره پیش‌دبستانی روی مهارت‌های زندگی اجتماعی و شیوه‌ها

و مهارت‌های زندگی جمعی تأکید زیادی دارم.».

مصاحبه‌شونده شماره ۷ اظهار داشت: «تو محیط پیش‌دبستانی دانش‌آموزا وقتی با هم در ارتباط هستن، سطح تعاملشون با هم و به‌طبعش با افراد دیگه ارتقا پیدا می‌کنه؛ برا همین در مقابله با افراد مختلف در زندگی واقعی تعامل بهتری برقرار می‌کنن.».

همچنین مصاحبه‌شونده شماره ۱۷ بیان کرد: «توقعی که از پیش‌دبستانی دارم، اینه که فرزندم فرهنگ زندگی اجتماعی و جمعی رو یاد بگیره.».

۱-۵. جامعه‌پذیری

مصاحبه‌شوندگان انتظار داشتند تا در آموزش‌های پیش‌دبستانی مفاهیم مربوط به حقوق افراد، قانون و رعایت آن و به‌طور کلی جامعه‌پذیری به دانش‌آموزان آموزش داده شود. درباره این مقوله مصاحبه‌شونده شماره ۹ بیان داشت که: «من تأکید زیادی روی آموزش مفاهیم مربوط به جامعه دارم؛ چون دانش‌آموز در اجتماع زندگی می‌کنه و باید این مفاهیم رو یاد داشته باشه؛ برای همین در کلاس خودم مفهوم «قانون» رو به بچه‌ها یاد دادم و قوانینی برای کلاس خودم گذاشتم که هم خودم و هم دانش‌آموزا باید به اونا احترام بزاریم.» مصاحبه‌شونده شماره ۱۴ بیان کرد: «پیش‌دبستانی‌ها باید جوری آموزش بدن تا دانش‌آموزا زندگی در جامعه رو یاد بگیرن و برای اون آماده بشن.».

در مجموع یافته‌های این ساحت نشان می‌دهد والدین و مربیان دوره پیش‌دبستانی را بیش از هر چیز بستری برای رشد مهارت‌های اجتماعی، تعاملات بین‌فردی و آمادگی برای حضور در جامعه می‌دانند.

۲. ساحت عبادی، اعتقادی و دینی

مشارکت‌کنندگان در این پژوهش در ارتباط با مضمون ساحت عبادی، اعتقادی و دینی به این مضامین اشاره داشتند: آشنایی با احادیث و قرآن، آشنایی با هستی و طبیعت، آشنایی با خود و خدا، آشنایی با ائمه و بزرگان دین، آشنایی با واجبات دین و تکامل رسیدن به تکامل (حیات طیبه).

جدول ۲- فرایند کدگذاری ساحت دینی، اعتقادی و عبادی

کد اولیه	مضمون فرعی	مضمون اصلی
خواندن و حفظ سوره‌های کوچک قرآن	آشنایی با قرآن و احادیث	ساحت دینی، عبادی و اعتقادی
آشنایی با سخنان ائمه		
آشنایی با نظم و زیبایی طبیعت	آشنایی با هستی و طبیعت	
آشنایی با خالق و آفریننده جهان		
خداشناسی مقدم بر سایر آموزش‌ها	آشنایی با خود و خدا	
شناخت نظم موجود در بدن		
عمل به توصیه‌های بزرگان دین	آشنایی با ائمه و بزرگان دین	
شناخت بزرگان دین برای رسیدن به زندگی معنوی		
انجام دادن نماز و روزه	آشنایی با واجبات دین	
درک مفاهیم واجبات دین		
رسیدن به تکامل همه‌جانبه	رسیدن به تکامل (حیات طیبه)	
سیر به هدف غایی تعلیم و تربیت		

۲-۱. آشنایی با احادیث و قرآن

تعدادی از مصاحبه‌شوندگان عقیده داشتند که در پیش‌دبستانی باید مهارت‌های قرآنی و آشنایی با احادیث ساده آموزش داده شود و جایگاه مهمی دارد. مربیان در این دوره به آموزش‌های قرآنی اهمیت بسیاری می‌دهند و والدین علاقه‌مندند تا فرزندانشان با مفاهیم قرآنی و احادیث آشنا شوند؛ برای مثال مصاحبه‌شونده شماره ۷ بیان کرد که: «من در برنامه آموزشی خودم به آموزش قرآنی اهمیت زیادی می‌دم و این آموزش را در برنامه هفتگی خودم دارم».

مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ بیان داشت: «من روز آموزشی خودم و دانش‌آموزام رو با خواندن قرآن شروع می‌کنم و ابتدا هر روز با دانش‌آموزا در مورد یک حدیث بحث می‌کنیم». مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ بیان کرد که: «من به آموزش قرآن خیلی بها می‌دم و همچنین در آموزشای قرآنی دانش‌آموزان از خودشون علاقه زیادی نشون می‌دن و بسیار خوشحال می‌شن که یه سوره کوچیک رو حفظ کنن».

مصاحبه‌شونده شماره ۸ بیان داشت: «در آموزش‌های قرآن ما بازخورد بسیار خوبی از اولیا دریافت می‌کنیم. اولیا علاقه دارن تا به دانش‌آموزا مسائل دینی، اخلاقی و قرآن آموزش داده بشه. من فرزندم رو به پیش‌دبستانی‌ای که قرآن بهش یاد بدن، نمی‌فرستم». مصاحبه‌شونده شماره ۱۳ که از اولیا بود، بیان داشت: «از اینکه ببینم فرزندم آموزش‌های دینی و اخلاقی رو در محیط پیش‌دبستانی یاد می‌گیره، بسیار خوشحال می‌شم؛ چون این آموزش‌ها باعث رشد معنوی فرد می‌شه که مهم‌تر از همه آموزش‌هاست».

۲-۲. آشنایی با هستی و طبیعت

مصاحبه‌شوندگان باور داشتند در آموزش‌هایشان مفاهیم آشنایی با جهان و طبیعت پیرامون دانش‌آموزان وجود دارد، دانش‌آموزان به طبیعت علاقه دارند و با آموزش‌هایی که در رابطه با نظم و زیبایی‌های طبیعت باشد، علاقه نشان می‌دهند؛ برای مثال مصاحبه‌شونده شماره ۷ بیان کرد که: «من در آموزش‌هام با دانش‌آموزا در مورد دنیا و آخرت صحبت می‌کنم و مفاهیم ساده‌ای مثل اینکه ما از کجا اومدیم و کی ما رو آفریده، بهشون آموزش می‌دم. اونا هم به‌خوبی از این مطالب استقبال می‌کنن».

مصاحبه‌شونده شماره ۶ بیان کرد: «من در آموزش‌هام از طبیعت پیرامون کمک می‌گیرم؛ برای مثال در آموزش مفاهیمی مثل ابر، خورشید، درخت، گیاه و... دانش‌آموزا رو به محیط بیرون از کلاس درس می‌برم. این‌جوری هم مطالب عینی‌تره و هم بچه‌ها با علاقه درس رو متوجه می‌شن. دانش‌آموزا دوست دارن در مورد طبیعت پیرامونشون کنجکاوی کنن و اطلاعاتی در مورد اون به دست بیان». همچنین مصاحبه‌شونده شماره ۸ درباره آشنایی دانش‌آموزان با

آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت از.../ مهدی بنیابادی و دیگران ۵۳

جهان و هستی بیان کرد: «پیش‌دبستانی‌ها باید مطالبی رو در مورد نظم جهان و اینکه چه کسی اونو آفریده و اداره می‌کنه، به دانش‌آموزا آموزش بدن».

۲-۳. آشنایی با خود و خدا

تعدادی از مشارکت‌کنندگان اشاره داشتند که در آموزش‌های پیش از دبستان محتوا و مفاهیم مرتبط با شناخت خداوند و شناخت دانش‌آموزان از خود وجود داشته باشد؛ زیرا هدف آموزش و پرورش را تکامل همه‌جانبه کودک می‌دانستند و اعتقاد داشتند برای تحقق این هدف، آشنایی و آموزش مفاهیم مربوط به شناخت خداوند مقدم بر سایر آموزش‌ها است. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ بیان کرد: «در بین مفاهیمی که در دوره پیش‌دبستانی آموزش می‌دم، آموزش مفاهیم مربوط به شناخت خداوند اهمیت خیلی زیادی داره. دانش‌آموزا در این سن باید با مفاهیم معنوی مثل دعا، نیایش و ذکرهای ساده آشنا بشن».

مصاحبه‌شونده شماره ۸ درباره شناخت خود بیان کرد: «من با توجه به آموزش‌هایی که در این باره می‌دم، انتظار دارم دانش‌آموزام به مفاهیم ساده‌ای از خودشناسی برسن؛ چون این مفاهیم بسیار ضروریه و دانش‌آموزا با شناخت نظم موجود در بدن خودشون به خداشناسی می‌رسن».

۲-۴. آشنایی با ائمه و بزرگان دین

مصاحبه‌شوندگان باور داشتند که در آموزش‌های پیش‌دبستانی دانش‌آموزان باید با ائمه و بزرگان دین آشنا شوند. به عقیده آن‌ها دانش‌آموزان با شناخت ائمه در زندگی به توصیه‌های آنان عمل می‌کنند و با شناخت بزرگان دین آنان را به عنوان الگو برمی‌گزینند. درباره این موضوع مصاحبه‌شونده شماره ۷ بیان کرد که: «من به دانش‌آموزا درباره ائمه آموزش‌هایی در سطح خودشان ارائه می‌کنم. به نظرم دانش‌آموزا با شناخت راه و روش ائمه به رفتارشون جهت می‌دن و به زندگی مطلوب‌تری می‌رسن».

مصاحبه‌شونده شماره ۱۲ می‌گوید: «میزان اهمیت به مفاهیم دینی و اهل‌بیت به فرهنگ خانواده‌هایی که دانش‌آموزا در اون زندگی می‌کنن، بستگی داره؛ اما به اعتقاد من وقتی دانش‌آموزا درباره بزرگان دین اطلاعاتی به دست می‌یارن، اونا رو به عنوان الگو در نظر می‌گیرن. دانش‌آموزا تو دوره پیش‌دبستانی باید با بزرگان دین و شیوه زندگی اونا آشنا بشن».

۲-۵. آشنایی با واجبات دین

مربیان و والدین معتقد بودند دانش‌آموزان با گذراندن دوره پیش‌دبستانی باید با واجبات دین آشنا شوند. دانش‌آموزان باید با واجباتی مثل نماز و روزه آشنا شوند و بدانند که واجبات تکالیفی‌اند که از طرف خداوند بر عهده انسان‌ها گذاشته شده است و همیشه باید آن‌ها را انجام دهند. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۱۵ اظهار داشت که: «من در آموزش‌های خودم ترجیح می‌دم تا دانش‌آموزا رو با نماز و روزه آشنا کنم و تا جایی که در توانشون هست، اینا رو باهاشون عملی کار کنم؛ برای مثال روزه کله‌گنجشکی بگیرن». مصاحبه‌شونده شماره ۲۰ بیان کرد: «من تو پیش‌دبستانی‌ای که فرزندمو با نماز آشنا نکنم، نمی‌فرستم».

۲-۶. رسیدن به تکامل (حیات طیبه)

مصاحبه‌شوندگان بیان کردند که آموزش‌های معنوی در دوره پیش از دبستان اهمیت بسیاری دارد و در برنامه هفتگی دانش‌آموزان گنجانده شده است. این آموزش‌ها باید در زندگی کاربرد داشته باشند. این آموزش‌ها در زندگی دانش‌آموزان تأثیر دارد و آن‌ها را به سمت رشد و تکامل در تمام ابعاد زندگی هدایت می‌کند. در این خصوص مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ می‌گوید: «ما تو آموزش‌مون برنامه‌ها و مفاهیم معنوی رو به دانش‌آموزا آموزش می‌دیم؛ طوری که برای دانش‌آموزا عینی و کاربردی باشه». مصاحبه‌شونده شماره ۱۷ بیان کرد: «در دوره پیش‌دبستانی باید مفاهیم دینی و معنوی آموزش داده بشه و این آموزش‌ها باید به گونه‌ای باشه که منجر به تکامل همه‌جانبه دانش‌آموز بشه».

۳. ساحت اقتصادی و حرفه‌ای

درباره مضمون ساحت اقتصادی و حرفه‌ای مصاحبه‌شوندگان به آشنایی با سطوح ابتدایی مفاهیم مالی، شناسایی استعدادها، شناسایی و پرورش خلاقیت‌ها و آشنایی سطحی و ابتدایی با مشاغل اشاره داشتند.

جدول ۳- فرایند کدگذاری ساحت اقتصادی و حرفه‌ای

کد اولیه	مضمون فرعی	مضمون اصلی
آشنایی با مفاهیمی مثل پس‌انداز و هزینه	آشنایی با سطوح ابتدایی مفاهیم مالی	ساحت اقتصادی و حرفه‌ای
پرورش استعداد های شغلی در سال‌های ابتدایی تحصیل		
شناسایی استعدادهای در زمینه مشاغل در سنین پایین	شناسایی و پرورش استعدادها	
بزرگ شمردن دست‌سازه دانش‌آموزان	شناسایی و پرورش خلاقیت	
بها دادن به نوآوری‌های بیان‌شده توسط دانش‌آموزان		
آشنایی ساده با مشاغل	آشنایی با مفاهیم ساده مشاغل	
کسب اطلاعاتی برای به دست آوردن شغل در آینده		

۳-۱. آشنایی با سطوح ابتدایی مفاهیم مالی

مشارکت‌کنندگان بیان داشتند که در آموزش‌هایشان در دوره پیش‌دبستانی دانش‌آموزان را با مفاهیم ساده و ابتدایی مالی آشنا می‌سازند و مربیان در تدریس خود، این مفاهیم را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهند. آنان معتقدند این مفاهیم (مفاهیم ابتدایی مالی) در زندگی واقعی دانش‌آموزان کاربرد بسیار زیادی دارد و باید در این دوره آموزش داده شود. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۹ بیان داشت: «من در آموزش‌ام از مفاهیم ساده اقتصادی مثل «پس‌انداز»، «هزینه» و... استفاده می‌کنم. این کار باعث می‌شود که دانش‌آموزا پیش‌زمینه‌هایی برای مفاهیمی که سال‌های بعدی آموزش می‌بینن، داشته باشن». مصاحبه‌شونده شماره ۱۸ بیان کرد: «دانش‌آموزا در دوره پیش‌دبستانی باید مفاهیم مربوط به مباحث مالی رو در سطح ساده آموزش ببینن؛ چون این مفاهیم در زندگی روزمره اونا کاربرد داره؛ مثلاً دانش‌آموزا مفاهیم ابتدایی‌ای مثل «پس‌انداز کردن» رو با جمع کردن پول در قلک‌هاشون آموزش می‌بینن».

۲-۳. شناسایی و پرورش استعدادها

مصاحبه‌شوندگان باور داشتند در آموزش‌هایشان همواره به شناسایی و پرورش استعدادهای شغلی دانش‌آموزان توجه دارند. شناسایی و پرورش این استعدادها زمینه‌ی جهت‌گیری زندگی دانش‌آموز به سمت بستری خاص را در آینده فراهم خواهد کرد. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۳ بیان کرد که: «در بین دانش‌آموزا می‌بینم عده‌ای از اونا در یک مسئله خاص توانایی بیشتری دارن. من به عنوان مربی تلاش می‌کنم این توانایی و استعدادها رو شناسایی و پرورش بدم. به اعتقاد من بهتره تو محیط پیش‌دبستانی بفهمم که دانش‌آموز تو چه کاری استعداد داره و بعداً می‌تونه موفق بشه». مصاحبه‌شونده شماره ۱۷ بیان کرد: «نظر من اینه که به همون اندازه که یادگیری مطالب درسی مهمه، توجه به استعدادهای دانش‌آموزا هم اهمیت بسیار زیادی داره؛ چون شناسایی این استعدادها مسیر زندگی دانش‌آموز را تعیین می‌کنه».

۳-۳. شناسایی و پرورش خلاقیت‌ها

مصاحبه‌شوندگان بیان داشتند دوره پیش از دبستان باید به دست‌سازه‌ها و ابداعات دانش‌آموزان توجه ویژه داشت. در این دوره دانش‌آموزان بسیار خلاقاند و نکته مهم در این باره این است که مربیان و والدین به ابداعات دانش‌آموزان، در هر سطحی که باشد، بها دهند. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۳ بیان داشت: «من در آموزش‌امون به خلاقیتشون توجه زیادی دارم؛ مثلاً دانش‌آموز با انواع وسایل دست‌سازه درست می‌کنه که براش خیلی زحمت کشیده. خب باید به این خلاقیتی که دانش‌آموز داشته اهمیت زیادی بدم تا دلسرد نشه».

مصاحبه‌شونده شماره ۱۶ که از اولیا بود، بیان کرد: «من از پیش‌دبستانی‌ها انتظار دارم خلاقیت بچهم رو پرورش بدن».

مصاحبه‌شونده شماره ۱۸ بیان داشت: «من به خلاقیت و پرورش اون خیلی اهمیت می‌دم و فرزندم رو جایی می‌فرستم که برای خلاقیتش ارزش قائل باشن».

۴-۳. آشنایی با مشاغل

مشارکت‌کنندگان درباره این مقوله بیان داشتند که در آموزش‌هایشان معرفی مشاغل و آشنایی سطحی با آنها وجود دارد. آنها معتقد بودند دانش‌آموزان در دوره پیش‌دبستانی باید با مفاهیم

آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت از.../ مهدی بنیابادی و دیگران ۵۷

سطحی درباره مشاغل آشنا شوند. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۹ بیان داشت: «من معنای کار و شغل و اینکه چرا باید شغل داشته باشیم و اهمیت کارکردن رو به بچه‌ها می‌گم». مصاحبه‌شونده شماره ۸ بیان کرد: «من در آموزش‌هام مطالب ساده‌ای از مشاغل مختلف رو به دانش‌آموزا می‌گم. این جوری آشنایی کمی از مشاغل مختلف به دست میارن».

۴. ساحت زیستی و بدنی

مصاحبه‌شوندگان درباره این مضمون به مؤلفه‌های «حفظ محیط‌زیست، تربیت شهروند سالم، بهداشت فردی و عمومی و عدم تحرک و چاقی» اشاره داشتند.

جدول ۴- فرایند کدگذاری ساحت زیستی و بدنی

مضمون اصلی	مضمون فرعی	کد اولیه
ساحت زیستی و بدنی	حفظ محیط‌زیست	شناخت محیط پیرامون
		احترام به محیط‌زیست
	تربیت شهروند سالم	کسب مهارت‌های هماهنگی حرکتی و فیزیکی
		نرفتن به دنبال رفتارهای پرخطر و آسیب‌زای اجتماع
	بهداشت فردی و عمومی	رعایت بهداشت شخصی
		مهم دانستن بهداشت افراد دیگر اجتماع
		کسب مفاهیم و مهارت‌های مربوط به حوزه سلامت و بهداشت
	تحرک و عدم چاقی	داشتن برنامه ورزشی روزانه
		کسب مهارت‌های ورزشی و تربیت بدنی
		فهم اهمیت ورزش در سلامتی و جلوگیری از چاقی

۴-۱. حفظ محیط‌زیست

مشارکت‌کنندگان در پژوهش بیان داشتند که از مفاهیم مربوط به حفاظت از محیط‌زیست در دوره پیش‌دبستانی استفاده می‌کنند. آن‌ها انتظار داشتند تا دانش‌آموزان در این دوره با محیط‌زیست آشنا شوند و یاد بگیرند که چگونه در حفظ و حراست از محیط‌زیست کوشا باشند. همچنین انتظار

داشتند تا فرزندانشان با آموزش‌های دوره پیش‌دبستانی، به محیط‌زیست احترام بگذارند و در حفاظت از آن کوشا باشند. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۸ بیان کرد که: «من در بین آموزشایی که در دوره پیش‌دبستانی به بچه‌ها می‌دم، توجه ویژه‌ای به بحث‌های محیط‌زیست دارم. من سعی می‌کنم تا دانش‌آموزان محیط‌زیست رو خوب بشناسن و در حفظ اون کوشا باشن». مصاحبه‌شونده شماره ۲۸ که از اولیا بود، بیان داشت: «من از پیش‌دبستانی انتظار دارم به بچه‌ها آموزشایی بدن تا محیط اطرافش رو بشناسه و بهش آسیب وارد نکنه؛ مثلاً یاد بگیره تو محیط‌زیست آشغال نریزه یا تو محیط جنگلی آتش روشن نکنه».

۴-۲. تربیت شهروند سالم

مصاحبه‌شوندگان باور داشتند دانش‌آموزان باید با آموزش در دوره پیش‌دبستانی مهارت‌های مراقبت و حفظ سلامتی خود را یاد بگیرند و در جامعه سالم زندگی کند. درباره این مؤلفه مصاحبه‌شونده شماره ۵ بیان کرد: «برای ما در پیش‌دبستانی مهارت‌های هماهنگی، حرکتی و فیزیکی سنگ‌بنای همه چیزهای دیگه‌ست؛ مثلاً اوایل سال که بچه‌ها وارد می‌شن، خیلی‌ها نمی‌تونن تعادلشون رو روی یک پا حفظ کنن یا درست و متناسب توپ رو پرت کنن. ما متوجه شدیم وقتی این توانایی‌ها مثل دویدن با مانع، لی لی کردن، یا گرفتن مداد به شکل درست- تقویت می‌شه، خودبه‌خود روی مهارت‌های بدنی و فکری هم اثر مثبت می‌ذاره؛ مثلاً وقتی بچه‌ای یاد می‌گیره چطور با بدن خودش هماهنگ باشه و کمتر زمین بخوره یا حرکاتش کنترل‌شده‌تر باشه، با اعتمادبه‌نفس بیشتری در بازی‌های گروهی شرکت می‌کنه و راحت‌تر می‌تونه قوانین بازی‌ها رو درک و اجرا کنه. در واقع ما داریم بهشون کمک می‌کنیم تا بدنشون رو به‌عنوان ابزاری برای تعامل با دنیای اطراف و دوستاشون بهتر بشناسن و استفاده کنن». همچنین مصاحبه‌شونده شماره ۲۲ بیان داشت: «به‌نظر من وقتی کودک متوجه می‌شه که می‌تونه با دقت بیشتری محیط فیزیکی اطرافش رو دستکاری کنه، این قدرت عملکرد مستقیماً به ارتقاء ارتباط و تعامل با محیط پیرامون تبدیل می‌شه».

۴-۳. بهداشت فردی و عمومی

مصاحبه‌شوندگان راجع به این مقوله باور داشتند در دوره پیش‌دبستانی باید به دانش‌آموزان مفاهیم و مهارت‌های مربوط به بهداشت فردی و عمومی آموزش داده شود. دانش‌آموزان یاد بگیرند در دوره

پیش‌دبستانی باید علاوه بر رعایت مهارت‌های بهداشت فردی مثل کوتاه کردن ناخن، تمیز نگه داشتن بدن و...، مهارت‌های بهداشت عمومی را نیز رعایت کنند. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۵ اظهار داشت: «من عقیده دارم که دانش‌آموزا در دوره پیش‌دبستانی باید مفاهیم و مهارت‌های مربوط به بهداشت رو یاد بگیرن و نه تنها آموزش ببینن، بلکه این مهارت‌ها رو به صورت عملی انجام بدن تا براشون تو زندگی عادت بشه». مصاحبه‌شونده شماره ۲۱ بیان داشت: «من انتظار دارم فرزندم با آموزشایی که تو مرکز پیش‌دبستانی می‌بینه، مسائل بهداشت رو یاد بگیره و بهش عمل کنه؛ مثلاً یاد بگیره باید ناخن هاشو کوتاه کنه یا وقتی از دست‌شویی میاد بیرون، دستاشو بشوره و علاوه بر اینکه بهداشت خودش برایش مهم باشه، به بهداشت عمومی هم بها بده».

۴-۴. عدم تحرک و چاقی

مربیان و والدین در خصوص این مقوله از آموزش‌های پیش‌دبستانی باور داشتند باید مهارت‌های مربوط به ورزش و تربیت بدنی را در خود جای دهد. این آموزش‌ها باید به گونه‌ای در برنامه آموزش هفتگی دانش‌آموزان جای بگیرد که دانش‌آموزان با توجه به ماهیت آن، با آن درگیر شوند و رفتارهای ورزشی و تحرک لازم برایشان تبدیل به عادت شود؛ یعنی دانش‌آموز با کسب اطلاعات ورزشی و کسب مهارت‌های مربوط به آن به این باور برسد که ورزش کردن برایش سودمند است. از طرفی شروع ورزش در این سن از عدم تحرک و چاقی در سنین بعدی جلوگیری می‌کند. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۳ بیان کرد که: «ترجیح من اینه که در آموزش‌ها به ورزش و تربیت بدنی توجه ویژه داشته باشم. من هر روز قبل از آموزش به دانش‌آموزا کمی نرمش می‌کنم و از فواید این کار به دانش‌آموزام می‌گم. در واقع هدفم اینه که هم این کار براشون عادت بشه و هم از فوایدش باخبر باشن و بدونن این کاری که انجام می‌دن، برای سلامتی‌شون مفیده».

همچنین مصاحبه‌شونده شماره ۲۱ بیان کرد که: «من انتظار دارم که دوره پیش‌دبستانی به فرزندم مهارت‌های ورزشی رو آموزش بدن و اونو به انجام این حرکات علاقه‌مند کنن. این کار از عدم تحرک و چاقی در سال‌های بعد جلوگیری می‌کنه».

۵. ساحت هنری و زیبایی‌شناختی

مصاحبه‌شوندگان درباره این مضمون به تقویت تخیل خلاق در آثار هنری، استفاده از حواس

در تولیدات هنری و اهمیت دادن به آثار هنری اشاره داشتند.

جدول ۵- فرایند کدگذاری ساحت هنری و زیبایی‌شناختی

مضمون اصلی	مضمون فرعی	کد اولیه
ساحت هنری و زیبایی‌شناختی	تقویت تخیل در آثار هنری	خلق آثار هنری مبتنی بر تخیل فردی
		تشویق اندیشه‌های خلاقانه در فعالیت‌های هنری
	استفاده از حواس در اثر هنری	استفاده از حواس مختلف
		در فرایند آفرینش هنری
	حمایت از آفرینش‌های هنری کودکان	تقویت ادراک حسی از طریق فعالیت‌های هنری
		ارزش‌گذاری بر تولیدات هنری کودکان
		حمایت از نوآوری و ابتکار در آثار هنری

۵-۱. تقویت تخیل در آثار هنری

مصاحبه‌شوندگان بیان داشتند که از دیدگاه آن‌ها وقتی دانش‌آموزان به تولید اثر هنری می‌پردازند، باید به تخیلشان توجه ویژه نمود. وقتی دانش‌آموزان از تخیل خود در تولید اثری هنری بهره بگیرند، یک اثر مشخص را به‌گونه‌های مختلف با توجه به قوه خيال خود تولید می‌کنند که ممکن است همانند اثر اولیه نباشد. از این بابت نباید به دانش‌آموز خرده گرفته شود، بلکه باید تشویق شود تا در تولیدات هنری‌اش از قوه تخیل بهره ببرد. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۱۷ بیان داشت: «من در آموزش درس‌ها، به‌ویژه درس هنر، به پرورش تخیل اهمیت بسیار زیادی می‌دم. از نظر من دانش‌آموز اثر هنری خودش رو مطابق با خیالش باید بسازه؛ مثلاً ساخت یک غول با مقوا. ممکنه هر دانش‌آموز این رو متناسب با تخیلی که از این واژه داره، درست کنه». مصاحبه‌شونده شماره ۲۸ بیان داشت که: «وقتی بچه با فکر و تخیلش یه چیزی رو می‌سازه یا می‌گه، باید تشویق قرار بشه».

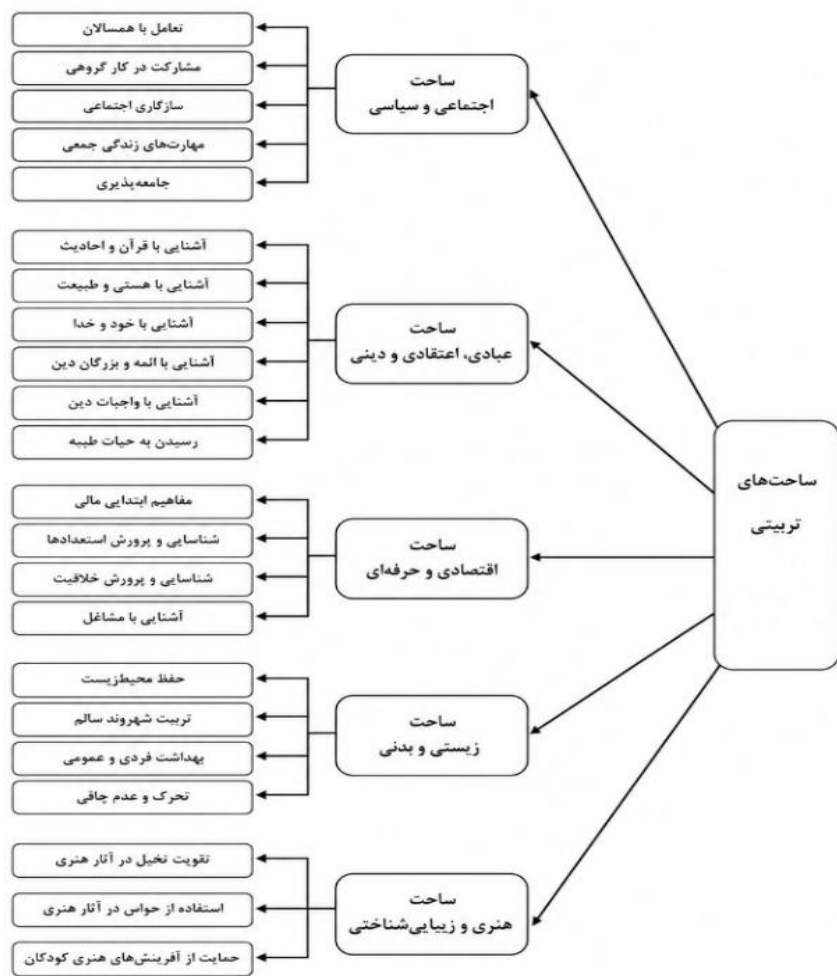
۲-۵. استفاده از حواس در آثار هنری

مصاحبه‌شوندگان متعقد بودند باید سعی شود تا دانش‌آموزان در تولید آثار هنری‌شان از تمام حواس بهره بگیرند. این کار باعث افزایش دقت و تمرکز و همچنین استفاده از حواس در انجام‌دادن دیگر کارها می‌شود؛ برای مثال مصاحبه‌شونده شماره ۹ بیان داشت: «خیلی از تمرینایی که به دانش‌آموز می‌دم، جوریه که دانش‌آموز باید از همه حواسش استفاده کنه».

۳-۵. اهمیت‌دادن به آثار هنری

مصاحبه‌شوندگان متعقد بودند باید به آثاری که دانش‌آموز خلق می‌کند، بها داده شود. این کار اعتمادبه‌نفسش را زیاد می‌کند و تشویق می‌شود تا آثار دیگری هم خلق کند و به‌نوعی خلاقیتش را هم پرورش می‌دهد. در این باره مصاحبه‌شونده شماره ۱۳ بیان کرد: «وقتی دانش‌آموز با وسایل دورریختنی یه اثر یا کاردستی می‌سازه، باید از اثر او تعریف کرد تا تشویق بشه. با این کار خلاقیتش هم پرورش می‌یابه». مصاحبه‌شونده شماره ۱۹ بیان داشت: «در مراکز پیش‌دبستانی باید به دست‌سازه‌های دانش‌آموز بها داده بشه. این کار باعث تشویقش می‌شه و اعتمادبه‌نفسش رو بالا می‌بره».

در تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها مؤلفه مستقلی که مستقیماً در چارچوب ساحت علمی و فناوریانه قرار گیرد، استخراج نشد. این یافته می‌تواند بیانگر کم‌رنگ بودن توجه به این ساحت در نگرش والدین و مربیان دوره پیش‌دبستانی باشد و ضرورت توجه بیشتر سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی به این بُعد از تربیت را نشان دهد. همچنین مقایسه دیدگاه مشارکت‌کنندگان نشان داد مربیان بیش از سایر ساحت‌ها بر مؤلفه‌های مرتبط با ساحت اجتماعی و سیاسی تأکید داشتند؛ درحالی‌که والدین توجه بیشتری به ساحت عبادی، اعتقادی و دینی نشان دادند.

شکل ۱- نمای بصری از یافته‌ها

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر شناسایی ساخت‌های تربیتی موردتوجه در آموزش‌های دوره پیش‌دبستانی از دیدگاه مربیان و والدین بود. نتایج تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که مشارکت‌کنندگان، تربیت کودکان پیش‌دبستانی را در قالب پنج ساحت اصلی شامل ساحت اجتماعی و سیاسی، ساحت عبادی، اعتقادی و دینی، ساحت اقتصادی و حرفه‌ای، ساحت زیستی و بدنی و

آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت از.../ مهدی بنیابادی و دیگران ۶۳

ساحت هنری و زیبایی‌شناختی تبیین می‌کنند. همچنین یافته‌ها نشان داد که مربیان بیشترین توجه را به ساحت اجتماعی و سیاسی، و والدین به ساحت عبادی، اعتقادی و دینی داشته‌اند.

یافته‌های پژوهش نشان داد ساحت اجتماعی و سیاسی از جایگاه برجسته‌ای در نگرش مربیان برخوردار است. مؤلفه‌هایی نظیر «تعامل با همسالان، مشارکت در کار گروهی، سازگاری اجتماعی، مهارت‌های زندگی جمعی و جامعه‌پذیری» بیانگر این است که مربیان آموزش پیش‌دبستانی را بستری برای آماده‌سازی کودکان در جهت ورود به زندگی اجتماعی می‌دانند. در این میان تعامل با همسالان و یادگیری مهارت‌های ارتباطی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا کودک برای نخستین بار پس از خانواده در محیطی اجتماعی قرار می‌گیرد و فرصت تجربه نقش‌ها، هنجارها و قواعد اجتماعی را به دست می‌آورد. این یافته‌ها مؤید نتایج پژوهش‌های آلتونی، حیدری، صانعی و محمدی (۱۳۹۵) و رحیمی‌نیا و زوار (۱۳۹۴) است که بر نقش تعاملات همسالان در رشد اجتماعی، پذیرش اجتماعی و شکل‌گیری نگرش مثبت نسبت به مدرسه تأکید کرده‌اند. همچنین تأکید مشارکت‌کنندگان بر جامعه‌پذیری و سازگاری اجتماعی با یافته‌های خدیوی (۱۳۹۵) و صبحی قراملکی، جاجلو و محمدی (۱۳۹۴) همخوانی دارد که آموزش پیش‌دبستانی را نخستین نهاد رسمی جامعه‌پذیری کودک معرفی کرده‌اند. از سوی دیگر می‌توان توجه به مهارت‌های اجتماعی و زندگی جمعی را در راستای آمادگی کودکان برای موفقیت تحصیلی و اجتماعی در سال‌های بعد دانست؛ موضوعی که سجادی اناری و همکاران (۱۴۰۰) نیز بر آن تأکید کرده‌اند.

دومین ساحت مورد توجه مشارکت‌کنندگان ساحت عبادی، اعتقادی و دینی بود که بیشترین اهمیت را از دیدگاه والدین به خود اختصاص داد. مؤلفه‌هایی مانند «آشنایی با قرآن و احادیث، خداشناسی، آشنایی با هستی و طبیعت، آشنایی با ائمه و بزرگان دین، آشنایی با واجبات دینی و نیل به حیات طیبه» نشان می‌دهد خانواده‌ها و مربیان رشد معنوی و دینی را یکی از کارکردهای مهم دوره پیش‌دبستانی می‌دانند.

یافته‌های مذکور با پژوهش خانی و طامه (۱۳۹۵) همخوان است که بر وجود زمینه‌های فطری خداشناسی در کودکان تأکید می‌کند. همچنین نتایج پژوهش طیبی و غروری (۱۳۹۶)

نشان می‌دهد آشنایی کودکان با الگوهای دینی و مذهبی می‌تواند در شکل‌گیری رفتارهای مطلوب و رشد معنوی آنان نقش مؤثری داشته باشد. می‌توان تأکید والدین بر این ساحت را ناشی از جایگاه ارزش‌های دینی در فرهنگ خانواده‌های ایرانی دانست؛ به گونه‌ای که بسیاری از خانواده‌ها آموزش‌های پیش‌دستانی را مکمل تربیت دینی در محیط خانواده تلقی می‌کنند. در ساحت اقتصادی و حرفه‌ای مشارکت‌کنندگان بر آشنایی کودکان با «مفاهیم ابتدایی مالی، شناسایی استعدادها، پرورش خلاقیت و آشنایی مقدماتی با مشاغل» تأکید داشتند. این یافته نشان می‌دهد والدین و مربیان آموزش پیش‌دستانی را صرفاً محدود به آمادگی تحصیلی نمی‌دانند، بلکه آن را زمینه‌ای برای شناخت توانایی‌ها و علایق کودکان تلقی می‌کنند. تأکید بر شناسایی استعدادها و پرورش خلاقیت با یافته‌های تقی‌آبادی و دهقانی (۱۳۹۳) و پیری و ادیب (۱۳۸۸) همخوانی دارد. همچنین توجه به آشنایی با مشاغل و شکل‌گیری نگرش‌های اولیه نسبت به آینده شغلی با نتایج پژوهش سمیعی، باغبان، عابدی و حسینیان (۱۳۹۵) مطابقت دارد که بر شکل‌گیری ترجیحات شغلی از سال‌های اولیه کودکی تأکید کرده‌اند.

در ساحت زیستی و بدنی مؤلفه‌هایی مانند «حفظ محیط‌زیست، تربیت شهروند سالم، بهداشت فردی و عمومی و تحرک و فعالیت بدنی» استخراج شد. نتایج نشان داد مشارکت‌کنندگان آموزش‌های مرتبط با سلامت جسمانی و سبک زندگی سالم را از وظایف مهم مراکز پیش‌دستانی می‌دانند. تأکید بر حفظ محیط‌زیست با نتایج پژوهش رستگار و نجف‌زاده (۱۳۹۴) همخوان است که سال‌های اولیه کودکی را دوره‌ای تعیین‌کننده برای شکل‌گیری نگرش‌های زیست‌محیطی معرفی می‌کنند. همچنین توجه به مهارت‌های اجتماعی، سلامت فردی و پیشگیری از رفتارهای پرخطر با یافته‌های واحدی و فتحی آذر (۱۳۸۵) و شریف‌زاده، حجتی و شریف‌نیا (۱۳۸۹) مطابقت دارد. افزون بر این، تأکید بر فعالیت بدنی و پیشگیری از کم‌ تحرکی و چاقی نیز با نتایج پژوهش موسوی، شیخ‌الهی، وزیری‌نژاد و رضائیان (۱۳۹۸) همخوانی دارد.

در ساحت هنری و زیبایی‌شناختی نیز مشارکت‌کنندگان بر «تقویت تخیل در آثار هنری،

آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت از.../ مهدی بنیابادی و دیگران ۶۵

استفاده از حواس مختلف در فرایند آفرینش هنری و حمایت از تولیدات هنری کودکان» تأکید داشتند. این یافته نشان می‌دهد هنر از دیدگاه والدین و مربیان صرفاً فعالیتی جانبی نیست، بلکه ابزاری برای رشد خلاقیت، تخیل، ادراک حسی و ابراز وجود کودکان محسوب می‌شود. در این زمینه یافته‌های پژوهش یحیوی و همکاران (۱۴۰۲) و میرزازاده و همکاران (۱۴۰۲) نیز بیانگر نقش مؤثر فعالیت‌های هنری و خلاقانه در ارتقای یادگیری، رشد هیجانی و تقویت توانایی‌های شناختی کودکان است.

در میان مضامین استخراج‌شده از مصاحبه‌ها مؤلفه‌ای که مستقیماً در ساحت علمی و فناورانه طبقه‌بندی شود، مشاهده نشد. این یافته از چند منظر قابل تأمل است. نخست اینکه بسیاری از والدین و حتی برخی مربیان آموزش پیش‌دبستانی را بیشتر معطوف به رشد اجتماعی، اخلاقی و عاطفی کودکان می‌دانند و آموزش علمی و فناورانه را به دوره‌های بعدی تحصیل موکول می‌کنند. دوم اینکه مفهوم فناوری در ذهن بسیاری از افراد به ابزارهای دیجیتال محدود شده و کمتر به عنوان بستری برای پرورش تفکر علمی، پرسشگری، اکتشاف و حل مسئله به آن توجه شده است؛ درحالی‌که در اسناد تحولی آموزش و پرورش ساحت علمی و فناورانه یکی از ابعاد اساسی تربیت متوازن به شمار می‌رود؛ بنابراین غفلت از این ساحت می‌تواند موجب عدم تعادل در فرایند تربیت همه‌جانبه کودکان شود.

در مجموع یافته‌های پژوهش نشان داد نگرش مربیان و والدین نسبت به آموزش‌های پیش‌دبستانی تا حد بسیاری با رویکرد تربیت چندساحتی همسو است و ابعاد مختلف رشد اجتماعی، دینی، اقتصادی، جسمانی و هنری کودک را دربرمی‌گیرد؛ بااین‌حال توزیع نامتوازن توجه به ساحت‌های تربیتی و غفلت کامل از ساحت علمی و فناورانه بیانگر این است که تحقق کامل اهداف تربیت چندساحتی مستلزم بازنگری در برنامه‌های آموزشی، توانمندسازی مربیان، آگاهی‌بخشی به والدین و طراحی برنامه‌های درسی متوازن‌تر است؛ ازاین‌رو پیشنهاد می‌شود در فرایند تدوین و اجرای برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی تمامی ساحت‌های تربیتی به‌صورت

متوازن موردتوجه قرار گیرند تا زمینه رشد همه‌جانبه کودکان و تحقق اهداف اسناد تحول‌آفرین نظام آموزشی فراهم شود.

محدودیت‌های پژوهش

هر پژوهش از ابتدا تا نتیجه‌گیری دارای محدودیت است و این تحقیق نیز دارای محدودیت‌های خاص خود است. بیان این محدودیت‌ها به پژوهشگرانی که بخواهند کاری مانند این تحقیق انجام دهند، کمک خواهد کرد. برخی از محدودیت‌های پژوهش حاضر به شرح زیر است:

- درباره گردآوری اطلاعات با توجه به مصاحبه با مربیان و والدین اعتمادسازی در آنها برای ارائه اطلاعات بسیار دشوار بود و بخش بسیار زیادی از زمان گردآوری اطلاعات را به خود اختصاص داد.

- شرایط کرونا و دشواری در اجرای مصاحبه محدودیت‌هایی داشت.

پیشنهادهای کاربردی

با توجه به نتایج حاصل پیشنهاد می‌شود که:

- استفاده از دیدگاه والدین و مربیان و همچنین صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت، در طراحی و تدوین برنامه درسی.
- مشارکت مربیان توانمند و متخصص در طراحی و تدوین برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی.

پیشنهادهای پژوهشی

- بررسی دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت از آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت.
- انجام‌دادن تحقیق با همین موضوع در شهرهای دیگر کشور برای بررسی دیدگاه سایر مربیان و اولیا.
- بررسی میزان توجه به اسناد بالادستی در طراحی و تدوین برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی.

منابع

- ابراهیمی، امرالله؛ قاسمی، غلامرضا؛ و سموعی، راحله (۱۳۹۲). نقش آموزش پیش‌دبستانی در رشد اجتماعی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی شهر اصفهان. *تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۰(۶)، ۱-۶.
- احمدی، سارا (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی درسی مدارس-محوری راهبردی برای تمرکززدایی نظام برنامه‌ریزی درسی. *اولین همایش ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی*، تهران.
- احمدی، غلامعلی (۱۳۸۵). بررسی میزان همخوانی و هماهنگی بین سه برنامه درسی قصدشده، اجراشده و کسب‌شده در برنامه جدید آموزش علوم دوره ابتدایی. *فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشکده تعلیم و تربیت*، ۸۶(۲۲)، ۵۱-۹۲.
- اخلاقی، آریتا؛ صالح صدق‌پور، بهرام؛ و نوید ادهم، مهدی (۱۳۹۹). آینده‌پژوهی اجرای اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در افق ۱۴۰۴. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی شدن)*، ۱۰(۳۴)، ۵۶-۸۰.
- اوروجی اقدم، زهرا؛ عطادخت، اکبر؛ و بشرپور، سجاد (۱۳۹۹). اثربخشی بازی‌درمانی مبتنی بر ارتباط والد-کودک بر کیفیت زندگی کودکان پیش‌دبستانی. *فصلنامه مدیریت ارتقای سلامت*، ۹(۳)، ۹-۱.
- آفانی، کمال؛ و عزیزاده، رحیم (۱۳۹۶). بررسی تأثیر مرحله پیش‌دبستانی بر مهارت‌های نوشتاری، مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های بهداشتی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی مجتمع‌های آموزشی روستایی شهرستان پیرانشهر. *سومین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی مؤسسه عالی علوم و فناوری خوارزمی شیراز*.
- آقاجان، مهسا؛ و امامی کوپائی، سمانه (۱۴۰۳). شناسایی مؤلفه‌های اثرگذار معماری بر تربیت کودک مبتنی بر رویکرد اسلامی: فضاهای آموزشی پیش‌دبستان. *علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، ۱۲(۲۵)، ۱۴۰-۱۷۱.
- آقاجانبگلو، سوسن؛ عیسی‌زاده، فاطمه؛ و عیسی‌زاده، آرش (۱۳۹۴). بررسی تأثیر کارگروهی بر یادگیری مهارت‌های زندگی در بین دانش‌آموزان ابتدایی شهرستان بوشهر. *اولین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی با رویکرد بومی-اسلامی و با تأکید بر پژوهش‌های نوین*. دانشگاه پیام نور واحد ساری.

- آلتونی، دلنیا؛ حیدری، نگین؛ صانعی، کریم؛ و محمدی، مبین (۱۳۹۵). بررسی تأثیر دوستان و هم‌سالان در رفتارهای کلاسی دانش‌آموزان ابتدایی. *دومین کنفرانس سراسری دانش و فناوری علوم تربیتی، مطالعات اجتماعی و روان‌شناسی ایران*.
- بیرمی پور، علی؛ و عسکری، یوسف (۱۳۹۷). آموزش و پرورش شناختی در دوره پیش‌دبستانی. *مجموعه مقالات دهمین کنفرانس ملی آموزش، تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی*.
- بی‌طرفان، فاطمه؛ سجودی، مرجان؛ و دهقانی، مرضیه (۱۳۹۹). بررسی موانع اجرایی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش براساس مدل فولن: موردکاوی ساحت تربیت زیبایی‌شناختی و هنری. *پژوهش در برنامه درسی، ۱۷ (۴۰)، ۹۰-۱۱۰*.
- پورکریم، سمیه؛ و معصومی فرد، وحید (۱۳۹۶). تأثیر گذراندن دوره پیش‌دبستانی در بین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی. *مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۳ (۲/۲)، ۷۵-۸۶*.
- پیری، رباب؛ و ادیب، یوسف (۱۳۸۸). الگوی بهینه برنامه درسی برای دوره پیش از دبستان. *آموزش و ارزشیابی، ۲ (۵)، ۵۳-۸۲*.
- خانی، محمدحسین؛ و طامه، بتول (۱۳۹۵). سبک‌های معنوی کودکان در شناخت خداوند: یک پژوهش کیفی. *مطالعات پیش‌دبستان و دبستان، ۲ (۵)، ۸۳-۶۹*.
- خدابنده‌لو، روح‌الله؛ مهران، گلنار؛ محسنی، هدی و رجبی، فهیمه (۱۳۹۷). مطالعه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش‌دبستانی: مروری بر تحقیقات انجام‌شده ۳۶ سال گذشته. *اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۵ (۱)، ۷-۲۶*.
- خدایوی، اسدالله (۱۳۹۵). بررسی تأثیر استفاده از روش مونته‌سوری بر میزان جامعه‌پذیری کودکان پیش‌دبستانی آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز. *جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، ۲ (۷)، ۴۷-۶۲*.
<https://www.magiran.com/p1825247>
- تقی‌آبادی، الهام؛ و دهقانی، مرضیه (۱۳۹۳). خلاقیت و راهکارهای پرورش آن در کودکان پیش‌دبستانی. *نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی*.
- رحیمی‌نیا، شهبوب؛ و زوار، تقی (۱۳۹۴). نقش هم‌سالان در رفتارهای کلاسی دانش‌آموزان. *دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی*.

آموزش‌های پیش‌دبستانی با توجه به ساحت‌های تربیت از.../ مهدی بنیابادی و دیگران ۶۹

- رستگار، احمد؛ و نجف‌زاده، معصومه (۱۳۹۴). رابطه میزان توجه مربیان پیش‌دبستانی به آموزش‌های زیست‌محیطی و ارتقای فرهنگ زیست‌محیطی کودکان پیش‌دبستان. *کنفرانس بین‌المللی معماری، شهرسازی، عمران، هنر و محیط‌زیست؛ افق‌های آینده نگاه به گذشته*.
- رهبری، مهدی؛ بلباسی، میثم و قربی، سید محمد (۱۳۹۴). هویت ملی در سند تحول آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعات ملی*، ۱۶ (۱)، ۴۵-۶۶.
- سجادی اناری، سعید؛ افروز، غلامعلی؛ و ضابطی آرانی، معصومه (۱۴۰۰). واکاوی نگرش مادران نسبت به مهارت‌های شناختی-اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی. *بهداشت و آموزش در دوران اولیه کودکی*، ۲ (۲)، ۲۷-۴۵.
- سجادی، نرگس؛ و آزادمنش، سعید (۱۳۹۲). نقد و بررسی اهداف تفصیلی فعالیت‌های دوره پیش‌دبستانی در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران از منظر رویکرد اسلامی عمل. *نظریه و عمل برنامه درسی*، ۱ (۲)، ۶۵-۹۸.
- سمیعی، فاطمه؛ باغبان، ایران؛ عابدی، محمدرضا؛ و حسینیان، سیمین (۱۳۹۵). آرزوهای شغلی کودکان پیش‌دبستانی و دبستانی شهر اصفهان. *فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی*، ۸ (۲۶)، ۹-۲۸.
- شریف‌زاده، حمید؛ حجتی، حمید؛ و شریف‌نیا، مسعود (۱۳۸۹). بررسی تأثیر آموزش پیش‌دبستانی بر آگاهی‌های بهداشتی دانش‌آموزان اول ابتدایی. *دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه*، ۹ (۲)، ۹۰-۹۶.
- شریفی، محمدعارف (۱۴۰۴). شیوه‌های تربیت فرزند از دیدگاه امام علی (ع). *معارف اسلامی و علوم تربیتی*، ۱۱ (۲۲)، ۸۰-۶۱.
- شیربیگی، ناصر؛ عزیزی، نعمت‌الله؛ و امیری، شیلا (۱۳۹۴). واکاوی مفهوم مشارکت و مداخله در آموزش فرزندان از دیدگاه والدین و معلمان. *علوم تربیتی*، ۲۲ (۶)، ۲۱-۵۴.
- صبحی قراملکی، ناصر؛ جاجلو، نادر؛ و محمدی، سکینه (۱۳۹۴). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر سازگاری‌های اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی. *روانشناسی مدرسه*، ۳ (۵)، ۱۱۸-۱۳۱.
- طالب‌زاده نوبریان، محسن؛ صالح صدق‌پور، بهرام؛ و کرامتی، انسی (۱۳۹۴). بررسی تأثیر جو اجتماعی مدارس متوسطه بر پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان. *مطالعات درسی*، ۲ (۸)، ۴۷-۲۳.
- طاهری، مرتضی؛ جلیلی، زهرا؛ و عباس‌پور، عباس (۱۴۰۳). معناسازی مدیران مدرسه در مسیر پیاده‌سازی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، ۱۲ (۲۶)، ۵۱-۷۸.

طیعی، زینب؛ و غروری، سعیده (۱۳۹۶). روش‌شناسی آموزش قرآن و مفاهیم دینی به کودکان در سیره پیامبر (ص) و اهل بیت (ع). همایش کشوری دانش موضوعی-تربیتی: آموزش دینی و قرآن ابتدایی.

غفاری، خلیل؛ سرلک، مریم و داوودی، حسین (۱۳۹۷). بررسی تأثیر آموزش‌های پیش‌دبستانی بر رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، ۱۲ (۳)، ۱۸۲-۲۰۸.

فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۸۶). اصول برنامه‌ریزی درسی. تهران: ایران زمین.

فلاح، عاطفه؛ احمدی، پروین؛ و رضازاده شیراز، فاطمه‌بیگم (۱۳۹۴). صلاحیت حرفه‌ای، مربیان پیش‌دبستانی، دوره پیش‌دبستانی. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۲ (۶)، ۱۶۵-۱۸۲.

موسوی، اصغر؛ شیخ‌الهی، محمود؛ وزیری‌نژاد، رضا؛ و رضائیان، محسن (۱۳۹۸). بررسی شیوع چاقی و اضافه‌وزن در کودکان پیش‌دبستانی رفسنجان-ایران در سال ۹۷. مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، ۱۸ (۹)، ۹۵۱-۹۵۸.

میرزازاده، خدیجه؛ شهریاری‌احمدی، منصوره؛ و اسکندر نژاد، غزال (۱۴۰۲). مقایسه میزان اثر بخشی دو روش قصه گویی از طریق تصویر سازی و پانتومیم بر ناگویی هیجانی کودکان دارای مشکلات شنوایی. سلامت و آموزش در اوان کودکی، ۴ (۴)، ۱۱۹-۱۲۸.

واحدی، شهرام؛ و فتحی آذر، اسکندر (۱۳۸۵). آموزش کفایت اجتماعی در کاهش پر خاشگری پسران پیش‌دبستانی: گزارش ۶ مورد. فصلنامه بهداشت روان، ۸ (۳۱)، ۱۳۱-۱۴۰.

وفائی، رضا؛ فضل‌الله قمشی، سیف‌الله؛ و طالعی فرد، احمد (۱۳۹۶). بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه سند تحول آموزش و پرورش در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. مسائل کاربردی تعلیم و تربیت، ۲ (۲)، ۱۳۱-۱۵۴.

یحیوی، سپیده؛ زینلی عظیم، علی؛ و هنرجو، میترا (۱۳۹۲). بررسی تأثیر عناصر زیبایی‌شناختی پست‌مدرنیسم در طراحی فضاهای مهدکودک. بهداشت و آموزش در دوران اولیه کودکی، ۴ (۳)، ۱-۱۶.

Berry, D., & O'Connor, E. (2010). Teacher-child relationships and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(1), 1-14.
<https://doi.org/10.1016/j.appdev.2009.05.001>
 Bulut, S., Bukhori, B., & Parsakia, K. (2024). Enhancing selective attention in children

- with learning disorders: Efficacy of executive functions training. *KMAN Counseling & Psychology Nexus*, 1(2), 86–93.
<https://doi.org/10.61838/kman.psynexus.1.2.12>
- Furnari, E. C., Whittaker, J., Kinzie, M., & DeCoster, J. (2017). Factors associated with accuracy in prekindergarten teacher ratings of students' mathematics skills. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 35(4), 410–423.
<https://doi.org/10.1177/0734282916643947>
- Kakia, L., Popov, H. N., & Arani, A. M. (2015). A comparison of parents and teachers' evaluations about school readiness among first-grade pupils of primary schools in Tehran. *Cogent Education*, 2(1), 1100975.
<https://doi.org/10.1080/2331186X.2015.1069493>
- Kelly, A. V. (2009). *The curriculum: Theory and practice* (6th ed.). Sage Publications.
- Monica, J. (2003). A study of textbooks as the potentially implemented curriculum (Master's thesis). Luleå University of Technology, Sweden.
<https://www.diva-portal.org/>
(Accessed: 24 July 2026)
- Mullis, I. V. S., Martin, M. O., & Kennedy, A. M. (2003). PIRLS 2001 international report: IEA's study of reading literacy achievement in primary schools. Boston College. <https://timssandpirls.bc.edu/pirls2001/>
(Accessed: 24 July 2026)
- Osakwe, R. N. (2009). The effect of early childhood education experience on the academic performance of primary school children. *Studies on Home and Community Science*, 3(2), 143–147.
<https://doi.org/10.1080/09737189.2009.11885287>
- Parsakia, K., Farzad, V., & Rostami, M. (2023). The mediating role of attachment styles in the relationship between marital intimacy and self-differentiation in couples. *Applied Family Therapy Journal*, 4(1), 589–607.
<https://doi.org/10.61838/kman.aftj.4.1.29>
- Robitaille, D. F., Schmidt, W. H., Raizen, S. A., McKnight, C. C., Britton, E. D., & Nicol, C. (1993). *Curriculum frameworks for mathematics and science*. Pacific Educational Press.
- Saadati, N., & Parsakia, K. (2023). The predictive role of parents' marital relationship quality on adolescents' psychological capital. *Journal of Adolescent and Youth Psychological Studies*, 4(8), 139–146.
<https://doi.org/10.61838/kman.jayps.4.8.16>
- Schmidt, W. H., McKnight, C. C., Valverde, G. A., Houang, R. T., & Wiley, D. E. (1997). *Many visions, many aims: A cross-national investigation of curricular intentions in school mathematics* (Vol. 1). Kluwer Academic Publishers.
- Secer, Z., Nadir, C., Sezai, K., Fahri, S., & Gokhan, K. (2009). Social skills and problem behaviour of children with different cognitive styles who attend preschool education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1554–1558.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2009.01.274>
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707> (Accessed: 24 July 2026)